

erijsterend
iets vermo-
enziel". En
en lezeres
daarin een
le(n) ander

og, dat de
wordt in
d tusschen
het goede,
d, is een
zonde en
ordt aange-
leer. Een
n, één uit
zijn, is in
zijn geest
rzoener is,
de priester
locien voor
voort, als
beperking
terecht:
t, niet als
of momen-
vormend

eid, die de
et af, noch
getuigenis,
in dezen
op gevolgde
de levens-
u met een
ering inge-
bezwaren,
e levens-
"4) maakt
onumentale

staait mid-
gaat boven

ische beeld
de Gulden
achter den
algemeene
u Thiry in
e uitspraak
ur niet nog
ich zoo vol-
afgebeeld.
te ontleding
tief bescha-
En dat is
literatuur-

C. T.

in Augusta de
in 1929.

in de geschied-
boek ten grond-
t feitelijk be-
nunen nagaan
ij het culture-
ne. Snothage

NIEK

Zingen.

van een ac-
ellen der de-
den rhyth-
r dien rhyth-
die gemeen-
elang inzien

itstreeks in

a uitspreken
zoozeer van
e beter doet
nden", vast-
t zij „zeker
t".

oeten we nu
lle discussie
zuiver mu-

die als zoo-
en, zich ont-
en op muzi-
andige men-
Want nu be-

staat er dit gevaar, dat een besluit over een zaak van enkel muzikaal belang, naar 't heet, in zijn gevolgen totaal onderschat wordt, juist door onoordeelkundigen.

Daarom 60k achten we het advies van deputaten gelukkig.

Wij ontkomen daardoor wellicht het groote gevaar, dat zonder voldoende toetsing een rythme wordt aanbevolen of voorgeschreven, dat wellicht van zuiver muzikaal standpunt behoorlijk verdeeld kan worden, maar dat in zijn doorwerking ten slotte zou beteekenen niet een verrijking maar verarming van de liturgie, niet formeel, maar wat den geest aangaat.

Het onderscheid, dat deputaten maken tusschen datgene wat in de kerken gezongen wordt, en de melodieën, daarbij gebruikt, dus het hoe, mag nooit uit het oog doen verliezen dat 't HOE het WAT zeer sterk in gunstigen of ongunstigen zin kan beïnvloeden.

Eigenaardig is dan ook de grond, waarop de kerk van Arnhem aan de Synode verzocht het rhythmisch zingen te willen bevorderen, namelijk „opdat de schoonheid onzer psalmwijzen werkelijk uitkome".

We gelooven niet, dat dat de eenige reden mag zijn.

Dat we de wijzen van de psalmen gaarne in hun schoonheid zouden willen doen uitkomen bij den zang der gemeente, niemand twijfelt er toch aan?

Maar de psalmen hebben ook nog woorden.

En de wijzen kunnen en mogen we in den gemeenschappelijke zang niet scheiden van die woorden. Wel kunnen we ze ieder op hun beurt isoleren; de woorden kunnen zonder muziek gedrukt worden, en de muziek zonder de woorden; ieder afzonderlijk kunnen we dan beoordeelen.

Zoo kunnen we de psalmwijzen louter als wijzen bestudeeren, en dan die wijzen weer voor zoover ze muzikaal verminkt zijn, restaureeren. Langs dien weg kunnen we oorspronkelijke schoonheid weer doen schitteren.

Maar nu moet ook op de woorden gelet worden.

Kan er nu harmonie blijven tusschen woord en muziek?

Ja zeker: als met het restaureeren van de „wijs" gepaard gaat een restauratie van de woorden. Want immers is die melodie in haar schoonheid als psalmwijs, als melodie van een psalm, slechts ten volle waardeerbaar als bij de oorspronkelijke melodie de oorspronkelijk daarbij behorende tekst gezongen wordt!

Iedere rhythmiseering die de melodie qua historisch gegeven herstellen wil, heeft onherroepelijk tot gevolg een nog grooter divergentie van woord en muziek, tenzij ook de woorden in hun historischen vorm worden teruggebracht.

Nu hebben wij met onze psalmen deze moeilijkheid: dat we de historische woorden zouden gebruiken, die bij de historische melodieën behoren, is uitgesloten.

Bovendien, en dat is een cardinaal punt, zijn de woorden in de godsdienstoefening primair.

Daarom is 't niet voldoende om, zooals Arnhem doet, als reden voor den rhythmischen zang op te geven „opdat de schoonheid onzer psalmwijzen werkelijk uitkome," maar moet noodzakelijk toegevoegd worden: „en de psalmwoorden zoo goed mogelijk tot hun recht komen".

Zoo goed mogelijk.

Want — daar gaan we hier niet verder op in — iedere verbinding van muziek en woord voert nu eenmaal tot kleine, onoverkomelijke tegenstrijdigheden, voortvloeiend uit een in den grond toch verschillend karakter. Maar als we deze buiten bespreking laten, dan hebben we toch voor onze godsdienstoefeningen niets aan een rythme, dat de wijs zou „verbeteren" door terugkeer tot den historischen vorm, indien bleek dat de woorden onbegrijpelijk zouden worden; indien bleek, dat het gedachteeloos zingen in de hand gewerkt zou worden.

Als het rythme van de wijs (melodierhythme) indruischt tegen den den rhythmischen zang der woorden (woordrhythme), dan heeft dit tot gevolg een scherpe splitsing. Enkel en alleen kunnen genieten van de melodie als muziek op zichzelf, terwijl ze wegens gebrek aan literair gevoel van de vermindering van het woordrhythme zelf geen besef hebben, maar velen, verreweg de meesten, zullen terwijl zij de melodie mee trachten te stumperen, de woorden verhaspelen zooals de wijs dat vraagt. En och, dan moet men niet vragen, wat er zelfs bij het zingen op noten van gelijken duur begrepen wordt van den tekst! Laat staan dan!

En hoe minder begrepen, d.w.z. hoe oneerbiediger de woorden onzer psalmen gezongen worden, hoe minder de eeredienst is wat hij moet wezen.

We concluderen dan ook:

1o. restauratie van de melodieën naar het rythme als muzikaal-historische gedenkteekenen voor het gebruik in de godsdienstoefeningen heeft voor den eeredienst geen zin, en kan zelfs afbreuk daaraan doen, doordat de woorden in hun tegenwoordig rythme vast liggen. Verwringing daarvan kan slechts leiden tot literaire dwaasheid voor den kenner, en tot onbegrijpelijkheid voor

wie toch reeds moeite hebben met 't verstaan van wat ze lezen — en dat ze dan ook nog moeten zingen.

2o. Bij den zang der gemeente is slechts dat muzikale rythme toelaatbaar, dat op natuurlijke wijze zich aansluit bij den voor ieder gevoelden rhythmischen gang der woorden, en dat daardoor het juist opvatten van hun beteekenis helpt versterken.

Dan houden we het beginsel vast, dat voor de gemeente de woorden in de eerste plaats komen, dat die primair zijn.

En voor een dergelijk rythme, dat de gemeente geleidelijk en licht — want versterkend den natuurlijke leestoon — beter leert begrijpen wat ze zingt, en dat daardoor den zang meer direct uiting des geestes doet zijn — voor dat rythme blijft de vrijheid aan de kerken!

Hoe zij van die vrijheid methodisch een heilzaam gebruik zouden kunnen maken, hopen we onder het oog te zien als werkelijk de Synode in den voorgestelden zin beslist heeft.

J. L. F.

Bach's Hohe Messe.

Sedert Mendelssohn in 1829 door het uitvoeren van Bach's Matthaeus-passion den eersten stoot gaf tot de herleving van Bach's muziekwerken, zijn ook in ons land verscheidene werken van Bach uitgevoerd. De Matthaeuspassion en de Johannespassion worden jaar op jaar in verschillende plaatsen op meer of minder verdienstelijke wijze uitgevoerd, en ook het Weihnachtsoratorium is reeds herhaaldelijk gegeven. De algemeen als Bach's meesterwerk geprezen H mol mis of Hohe Messe, is echter in ons land nog maar uiterst zelden uitgevoerd. Men moet dan ook de Nederlandsche Bachvereniging dankbaar zijn, dat ze het op zich heeft willen nemen, dit uiterst belangrijke werk een goede uitvoering te bezorgen. Reeds tijdens het leven van den oprichter der Bachvereniging, Johan Schoonderbeek, is het plan geopperd, dit machtige werk van Bach uit te voeren, maar helaas heeft Schoonderbeek dit plan niet meer mogen volvoeren. Dank zij den steun van den Amsterdamschen Kunstkring „Voor Allen" is men nu kunnen komen tot een uitvoering.

Tusschen 1733 en 1738 heeft Bach de mis gecomponeerd. Uit 1733 dateeren de eerste twee deelen, door Bach geschreven om van den keurvorst van Saksen het predicaat van hofkapelmeester te verkrijgen, teneinde zijn positie als cantor van de Thomaskerk te Leipzig te versterken, waar het gemeentebestuur, dat hem als cantor had aangesteld, hem telkens bemoeide. In 1736 verkreeg hij den gewenschten titel.

Later zijn de volgende deelen door Bach gecomponeerd en elk afzonderlijk tijdens de godsdienstoefeningen uitgevoerd. Waarschijnlijk heeft Bach zelf nooit een uitvoering van het gansche werk beleefd. De omvang is van dien aard, dat van een uitvoering van het geheel tijdens de godsdienstoefening geen sprake kon zijn. Op het feit, dat ook in de Lutherse kerken regelmatig gedeelten van de mis werden gezongen, heb ik reeds eerder gewezen. Luther wenschte de schoone muziek, die de Roomsche kerk had, ook in de Protestantsche kerk te bewaren en regelmatig moest op den eersten Adventszondag het „Kyrie" worden gezongen en op den eersten Kerstdag het „Gloria". Door de uitvoering der verschillende gedeelten tijdens de godsdienstoefeningen te Leipzig werd het werk bij de leerlingen van Bach bekend en als buitengewoon schoon kunstwerk beroemd.

Bach's muziek treft steeds weer door den eenvoud van de thema's, die verwerkt worden. Dit is zeer bijzonder het geval met de hier gebruikte thema's, die ondanks hun eenvoud rijk aan inhoud zijn en iets zeer persoonlijks hebben, wat het werk zoo beteekenisvol en aangrijpend maakt. De diepe zucht van het Kyrie, de vredige kerststemming van het „Et in terra pax", den juichtoon van het „Gloria", het geweldig sombere van het „Crucifixus" verstaat ieder ook zonder den tekst te kennen. Voor het Credo gebruikt Bach als motief een oud-Gregoriaans koraal en in dit gedeelte blijkt hoe vertrouwd Bach is met de kunst der polyphonie uit de zestiende eeuw. Hoe heerlijk jubelt de opstandingshymne na het korte, dertienmaal herhaalde, starre bassthema, dat zoo diep doet gevoelen de grenzenloze smart van het lijden. Het laatste deel dat aanvangt met het schitterende klankrijke „Sanctus", gevolgd door het weemoedige „Agnus Dei", besluit met het „Dona nobis pacem" (Geef ons vrede), dat door Bach als een plechtige dankhymne wordt behandeld, wat onder meer hieruit blijkt, dat Bach „Dona" muzikaal geeft als een herhaling van het „Gratias agimus" (Wij brengen U dank) uit het Gloria.

Dat de Nederlandsche Bachvereniging voor een uitstekende vertolking gezorgd heeft valt niet te betwisten. Natuurlijk mocht niet worden verwacht, dat een zelfde hoogte bereikt kon worden als met de vertolking van de Matthaeuspassion, want het werk levert buitengewone moeilijkheden op. De eenvoud van het thema gaat gepaard met een zeer rijke en uiterst ingewikkelde verwerking ervan. Van het koor wordt dan ook zeer veel gediacht. Treffend

schoon werd het dubbelkoor „Osanna in excelsis" vertolkt, diep somber, aangrijpend ernstig weerklonk het „Crucifixus etiam pro nobis" (Hij werd 60k voor ons gekruisigd) door het kerkruim, gevolgd door den geweldigen jubel van het „Et resurrexit" (En Hij is opgestaan). Het begin van het werk leek wat minder evenwichtig, en ook wat minder goed gevoeld. De solisten hebben veel kleiner aandeel in dit werk, dan in de meeste andere werken. Maar wat zij te zingen hebben stelt zware eischen aan hun kunnen.

Het schoonst werd door de altsoliste, Hona Durigo, het „Agnus Dei qui tollis peccata mundi" (Lam Gods, dat de zonden der wereld wegneemt) vertolkt, terwijl Jean Oellers, de violist, op zeer roerende wijze de begeleiding vertolkte, waardoor een zeldzaam schoon geheel werd verkregen. De eerste bassolo, het „Quoniam", dat zeer hooge eischen stelt aan den solist, voldeed minder goed dan de tweede bassolo, die ook veel technische moeilijkheden oplevert, maar niet zoo voor het lage register geschreven is.

De begeleiding, door het Utrechtsch Stedelijk Orkest gegeven, bood koor en solisten krachtigen steun. Alleen was soms even het koper wat te krachtig, zoo dat een enkele maal het koor werd overstemd. Misschien moet dit ook geweten worden aan de acoustiek van de Ronde Luthersche Kerk.

Dat het pogen van de Nederlandsche Bachvereniging en de geweldige arbeid van haar dirigent, Evert Cornelis, om dit groote werk van Bach uit te voeren gewaardeerd werd, bleek wel uit de opkomst op beide avonden, zoodat op den avond van de uitvoering ongeveer geen plaats onbezet was in deze kerk, die zooveel kan bevatten. In Duitschland hebben de Riedelverein te Leipzig en de Berliner Singakademie het werk bekend gemaakt door het regelmatig op hun programma's te plaatsen; stelde de Nederlandsche Bachvereniging het zich tot taak, om door regelmatige uitvoering de Hohe Messe ook in Nederland meer algemeen bekend te maken.

Bussum.

D. STROO.

OPVOEDING EN ONDERWIS

De Keerzijde.

I.

Alvorens een penning te aanvaarden, is het gewenscht, ook de keerzijde te bezien. Zoo doen we ook met den roep om vrijheid in onderwijs en opvoeding.

Eenerzijds heeft deze leus veel goeds.

Gods legt in ieder kind gaven en krachten, die niet door dwang mogen worden verstikt of vervormd.

De doode natuur kent geen vrijheid. Ze is aan de natuurwetten gebonden. In haar verloopt het gebeuren overeenkomstig natuurnoodwendigheid. Ze is volkomen passief.

De mensch is echter een redelijk wezen. Bij hem is overleg omtrent den weg, dien hij zal kiezen. Hij is een zedelijk wezen en zoo is er keuze tusschen goed en kwaad, tusschen al of niet doen. Natuurnoodwendigheid, buiten overleg en keuze om, bestaat voor hem niet. Slavernij, zegt Dr. Tazelaar in de Christelijke Encyclopaedie terecht, is een onrecht en een vloek. Vrijheid is 'smenschen hoogste en dierbaarste goed. Noodzakelijk voor het leven, als de lucht voor de longen. Een stuk van de edelste geestkracht en volkskracht.

Vrijheid beteekent, in Goddelijk verband, onafhankelijkheid, autonomie, zelfstandigheid in zijn doen en laten. Vrijheid is: in zijn handelen onafhankelijk te zijn van krachten buiten ons gelegen, die het zouden kunnen verhinderen. Vrijheid, innerlijke vrijheid is: de redelijk-zedelijke zelfbepaling, de onafhankelijkheid van ons willen en handelen van oogenblikkelijke opwellingen en prikkels, de geschiktheid om rustig overleg te plegen en een keuze te doen, zich in heel het leven te laten leiden door de eigen persoonlijkheid, het eigen karakter.

Vrijheid eindelijk is: in al zijn leden doordrongen te zijn van de voor ons gegeven Goddelijke ordeningen, zóó dat het volbrengen er van, het loven er naar, ons vermaakt is, bij dag en bij nacht. Het hoogste inzicht valt dan met het hoogste willen saam.

Bij intuïtie verstaat het kind iets van deze alomvattende vrijheid. Hoe zou anders nog kunnen natrillen de weemoed van het vers, als kind vaak met vaag gevoel gezongen:

Vrijheid, zoo te minnen,
Die mijn handen slaakt!
Vrijheid! die van binnen
Mij zoo zalig maakt!
Gij, op aard' gezonden
In des Menschen Zoon,
Gij hebt mij verbonden
Aan des Vaders troon.

Telg des Ongezien,
 Bron van vreugd' en rust!
 Gij leert mij te dienen,
 Ja, met hartelust,
 Vrijheid! o al bonden
 Duizend keet'nen mij,
 Gij maakt van der zonden
 Slavendienst mij vrij!

De echte dichter is wijsgeer en van zijn geest sluimert heel diep in het kind.

Bij al het geroep om vrijheid in onderwijs en opvoeding, verstaat onze moderne tijd van deze vrijheid bedroevenswaard weinig.

Hij begint iets van dit gebrek te voelen.

De droeve gevolgen van de verkeerde opvatting der vrijheid, van een opvoeding in valsche vrijheid, openen de ogen van menigen in het kamp der vrijzinnigen.

Prof. Dr. Treub waarschuwt voor slapheid in de opvoeding en Prof. Dr. J. Schwalbe (men zie het December-nummer van Wetensch. Bladen) legt praktisch-nuchter aan de hand der statistieken over zelfmoorden en seksuele misdrijven, echtscheidingen, enz. den vinger op een wonde-plek van onze tegenwoordige samenleving.

Geestelijke krankheden acht hij te zijn: het toekennen van een overgrote betekenis aan het seksuele, verheffing van het irrationele boven het rationele, overdrijving der individualistische levensopvatting.

Allereerst over de laatste.

Men wenscht rekening te houden met de individualiteit, en vraagt daarom volledige vrijheid voor ieder om zich te ontwikkelen geheel en enkel naar zijn aard.

Maar de eeredienst van het „persoonlijke“, aldus Prof. Schwalbe, kan bij de opvoeding in het algemeen en bij het onderwijs in het bijzonder ook zijn schaduwzijden hebben. Als men zich tracht in te leven in de ziel van het kind, van den jongeling of van de jongedochter, hun motieven poogt te verstaan, kan het gebeuren, dat men de leiding uit handen geeft. De opvoeder meende, op goede gronden weerstand aan het kind te moeten bieden, invloed ten goede te moeten oefenen, maar inlevend in de gesteldheid van het kind, laat hij zijn eigen meening varen en het kind begaan. Feitelijk komt voor het: „zoo wil, zoo gelast ik het“, van den opvoeder van vroeger, nu in de plaats het: „zoo wil, zoo gelast ik het“ van het kind.

Het gevolg er van kan zijn: verweekelijking en verwanning. Alle conflicten worden vermeden. Het kind kent ze niet, behoeft zich er niet door heen te worstelen. Maar straks komt de aanraking met de ruwe werkelijkheid. En dan stormen de conflicten op hem los, en geen er van zal zonder schade dan aan hem voorbijgaan.

Een afgevaardigde van den Pruisischen landdag zei bij de behandeling van de onderwijs-begroting: „Het is, dunkt mij, hoog tijd, dat in het woordenboek der opvoedkunde het woord gehoorzaamheid weer eens flink vet wordt gedrukt. Wij als liberale partij achten het doel van alle paedagogiek: de opvoeding tot vrije zedelijke personen. Maar aan den ingang tot den weg naar dit doel staat de gehoorzaamheid aan het natuurlijk gezag van ouders en leeraren“.

En de minister zelf zei: „de nieuwe paedagogiek moet de dingen niet bij het kind instampen, maar maken, dat zijn geestelijke krachten zich zelfstandig ontwikkelen. Het gevaar voor overdrijving is hier vreeselijk groot. De opvoeder vergete nooit, dat paedagogie betekent: leiding der jeugd, en niet: geleid worden door de jeugd“.

Tot zoover voor dit keer Dr. Schwalbe.

Een volgende maal hopen we iets van de gevolgen der overdrijving te geven.

STRIKWERDA.

Over Faust aan het hof van den keizer.

Dr. C. E. Hooykaas heeft onlangs geprekeerd over den Faust van Goethe. Hier volgt het 2e deel van de 2e preek over den Faust, althans een fragment daarvan:

„De Tweede Faust“ is een wonderlijk bizar werk, dat den argeloozen lezer dreigt te verschrikken door de roekeloosheid, waarmede Goethe zijn innerlijke fantasieën dooreenmengde en met de werkelijkheid verbond. Wanneer wij wel zoowat voor ons zelf weten wat wij onder „werkelijkheid“ verstaan, en deze dan zoo scherp en volhardend mogelijk scheiden van het fantasieleven, dan is 't verwarrend, ja ontstellend wanneer wij bespeuren dat de oude dichter daarmede in het geheel geen rekening hield, en droom en schijn, symbool en fantasie, sagenwereld en mythologie met aardse werkelijkheid en kritisch geschiedverhaal dooreenwerkte tot dat mateloze geheel, streng gebouwd maar onoverzichtelijk rijk van inhoud, laatst en grootst geschenk van zijn meer dan tachtigjarig leven. Wij moeten bij de lezing, dunkt mij, ons overgeven

aan deze omverwerping van onze werkelijkheidsnormen. Men kan het zoo zien, alsof de dichter leefde in een andere dimensie, in welke al onze verhoudingen hun geldigheid hebben verloren. Men kan het misschien het gemakkelijkst aanvaarden, door alles te zien als een verheven en eindeloze droom, welke de dichter van den tweeden Faust ons laat meedroomen.

— Het minst droomachtig, het scherpst van werkelijkheid, zijn die tafereelen, welke ons den Keizer en zijn Hof voorstellen. Het is een laat-middeleeuwsche Keizer met zijn dignitarissen (kanselier, hofmaarschalk, schatmeester en oppergeneraal), met zijn kamerheeren en jonkers, heeren en dames, naar en sterrewichelaar, het is een door en door wereldsche, lichtzinnige en pretlievende Keizer, aan wiens Hof wij verplaatst worden. Een Rijksdagzitting, waar de hoftrawanten zich beraden over den heerlijk ontrodderden toestand van het Rijk, een feest in de Vastenavonddagen, waar een maskerade-optocht de wereld van den schoonen schijn in allerhande allegorieën langs ons heen voert, en waar de Keizer incognito zelf zich in het gewoel van de menigte mengt, dat is voorschand des Keizers wereld. Straks zullen wij van verre ook een veldtocht meemaken en nog eens de vier hoogwaardigheidsbekleeders leeren kennen, maar voor heden zijn wij in 't paleis en aan het lustige Hof.

— Daar fungeert Faust, met Mefisto's bijstand, als groottoovenaar, geestenbezweerder en goudmaker. Dit laatste is het voornaamste. Als Plutus verkleed, draagt hij de schatkist van alle onderaardsche weelde te midden van 't feestvierend Hofpubliek en deelt met volle handen uit. Maar 't is — wat ieder ook naar goud en parelen grabele — alles maar schijn, de heele vertooning gaat straks in vlammen op. Wat deert het?.....

Anderdaags vertoont Faust zich wederom, nu met gewichtiger gebaren. Hij is nu waarlijk de bringer van rijkdom: uitvinder van het papiergeld. Aan ieder, die de „tooverblaadjes“ bezit, waarborgt de Keizer honderd of duizend daalders, en hij is goed voor het geld, immers al de begraven schatten van vorige geslachten en al 't goud, dat in den schoot der aarde rust is zijn. Men gaat in op den zwendel. De muitende soldaten zijn tevreden gesteld, de middenstand heeft weer nering, de hovelingen voelen zich weder wat mans, de nar — koopt zich voor de veile papertjes een degelijke bezitting.

Dat zoo aanstonds ook deze goudmakerij louter bedrog zal moeten blijken, wordt niet gezegd; wij verstaan het evenwel reeds zonder de boodschap.

— In dit vernakelijk uitgedoscht verhaal van Faust's tooverbedrijf aan het keizerlijk Hof zet Goethe lachende de ijdelheid der wereld te kijk. 't Is niet veel bijzonders, wat er onder de menschen te beleven is. En juist waar de menschen zich moeite geven om iets heel bijzonders te vertoonen, in de pracht van een keizerlijke omgeving — stel u voor! — en dan nog bij een weidsch maskeradefeest dier hovelingen, en dan nog met de hulp van tooverij en spokerij, — het loopt alles uit op niets, het is alles bedrog en schijn. Straks grauwet een kille morgen van ontwaakt ontwaken, en geen luchtellen hebben ruime gehad om, in dezen nacht van feestroes, reinigend de vermoeide leden te koelen en verkwikken. Want dit hier zijn geen echte, natuurlijke menschen meer; hun leven is een geesteloos vertoon, een wuft spel, een maskerade.

— Eenmaal had reeds Gretchen in bange voorgevoelens op haar kamertje geneuried: „Naar goud verlang, aan 't goud daar hangt, toch alles; ach, wij armen!“ Nu, in dit tooneel aan het keizerhof, geeft Goethe een fantastisch weidsche uitbeelding aan de waarheid van de demonische macht van het geld.

Terwijl het werkelijk slechts (ruil)middel is dat „geld“ en dient om iets anders er mee te verwerven, wordt in heel de wereld het geld van middel tot doel, en van knecht tot heer. Het onwezenlijke van het geld wordt vergeten. Het wordt iets onwezenlijk wezenlijk; spookachtig: als een bezemsteel die een heks wordt, zoo wordt het onpersoonlijk goudstuk, het voddige bankbiljet een duivel. Geld: het koopt den eerlijken man zijn karakter, het meisle haar eer, den kunstenaar zijn adel af. Je moet toch leven, je wilt toch eenige weelde, je begeert toch naar succes? Geld: dat is leven en genot en macht, en bij 't spookachtig fladderen van de tooverblaadjes dansen de zielen naar de hel..... Naar goud verlangt toch alles? ach wij armen!

De demonie van het geld, niets ter wereld biedt weerstand aan haar vraatzucht; tenzij dat andere, dat wij ook kennen, en dat afgebeeld is in den godsdienst van het kruis en in de woorden van den Christus: „Verzamel u geen schatten op aarde, die mot en roest verniet..... maar verzamel u schatten in den hemel..... Want waar uw schat is, daar zal ook uw hart zijn.“

Dr. Hooykaas publiceerde dit fragment van zijn preek in „De Stroom“. Het zal onze lezers wel interesseeren; niet alleen omdat het artikel zelf dezen inhoud heeft, maar ook, omdat het duidelijk demonstreert het verschil tusschen het begrip „preek“, zooals het hier wordt uitgewerkt, en zooals het door ons gehandhaafd wordt (al worit het dan niet altijd heelemaal uitgewerkt, zou men zoo zeggen).

En ik denk aan den tekst, die spreekt over het vrienden maken uit den onrechtvaardigen Mammon.

Over het voorwerp van de meditatie.

De Kruyswijk vervolgt zijn artikelenreeks over de oefeningen der godsvrucht. Thans spreekt hij over het voorwerp der meditatie. Zijn artikel komt ook nu weer tot onze lezers.

Waarop moet zich nu richten de overdenking van het geloovig hart? Dat is de vraag naar het voorwerp van het mediteeren.

In de definitie van Brakel, die ik de vorige week vermeldde, geeft deze daarvoor aan: God en de goddelijke dingen, die den mediteerende van te voren bekend waren.

Eerst iets over dat laatste: die hem van te voren bekend waren. Gereformeerde schrijvers voegen er dat altijd bij. Ze hebben daar een goede reden voor. Ze staan daarmee tegenover elke mystieke gedachte, alsof God aan den mediteerende nieuwe waarheden zou bekend maken, die hij tevoren niet wist, of misschien zelfs tevoren niet weten kon. Dit laatste is de beruchte leer van het „inwendig licht“, bij de oudere Dooperschen zeer geliefd, bij de Roomschen voerende tot de uitspraak, dat hierin God of Jezus (of een heilige) aan den mediteerende verschijnt en hem nieuwe waarheden zegt (b.v. bij P. van den Tempel, de Wetenschap der Heiligen, blz. 50 v.v.), en stammende uit de Middeleeuwsche Mystiek. Ook in onze kringen wordt dat een enkele maal nog aangetroffen; naarmate men dichter bij de „Oud-Gereformeerde“ richting komt, des te vaker.

Vandaar den nadruk, b.v. bij Voetius en bij Brakel gelegd op de uitdrukking: Goddelijke dingen, die hem van te voren bekend waren. Die zijn voorwerp van het mediteeren.

Ook een tweede opmerking sluit zich bij Brakel's definitie aan. In de definitie spreekt hij van goddelijke dingen. Maar als hij dat nader uit gaat leggen (Redelijke godsdienst hfdst. 35: II, 5) spreekt hij over geestelijke dingen. Dit is toch nog niet precies hetzelfde. En wij moeten hem in die omzetting niet volgen. Hij weidt daar veel uit over het overdenken van onze weg, waarlangs wij geleid zijn. In de Schrift zelf is dat evenwel lang niet het eerste. Een tekst als Spreuken 16: 23: het hart des menschen overdenkt zijn weg, maar de Heere stiert zijn gang, betekent blijkens de laatste woorden, dat het hart des menschen plannen voor de toekomst maakt. Deze tekst heeft dus op ons onderwerp geen betrekking. Van deze staat van zaken is ook Brakel zelf blijkbaar overtuigd, want na die breede uitweiding zegt hij (blijkbaar om het subjectivistisch gevaar af te snijden): doch in deze overdenking moet men het hart bij den Heere houden, en men moet iedere zaak herdenken met opzicht op de hand Gods. Trouwens, het overdenken van onze weg van ons binneste uit is meer een zaak van de zelfbeproeving, een andere geestelijke oefening dus.

Het voorwerp van ons mediteeren zal zijn de openbaring van den God van ons leven, in de Schrift, in de geschiedenis, in de natuur. Zoo komt het ook in Gods Woord rondom voor. Mijn overdenking van U zal zoet zijn (M. 104). Hij overdenkt Zijn wet. (Ps. 1). Ik zal de daden des Heeren gedenken, ja ik zal gedenken U wonderen van ouds af (Ps. 77). En van dat doen hebben we dan in de Psalmen vooral talloze voorbeelden; ik wijs b.v. op Ps. 139.

Dat is de groote stof der Christelijke meditatie. In God, in Jezus, uit Gods Woord bekend, is onze schat en daar zij dus ons hart. Langs dezen weg wordt ook het doel (waarvan later) bereikt. Zoo kan de biddende overdenking zich richten op bijzondere daden of eigenschappen Gods, b.v. Zijn gerechtigheid of barmhertigheid, de liefde van Christus of Zijn lijd en heerlijkheid, enz.; ook op wat Hij algemeen werkt: het geloof, de hoop, het herouw, de blijdschap, de beproevingen, den dood, het eeuwig leven, enz. Ook op wat aan daden Gods bijzonder in het eigen leven op te merken valt. Er zijn zoo ontelbaar veel onderwerpen. Bijzonder voegt zich bij dit alles (of is de vorm, waarin die andere overdacht worden): gedeelten der Heilige Schrift.

Daarbij doet zich nog een merkwaardige zaak voor. Ons inzicht in de Schrift is dikwijls beperkt. De vraag is nu, of we met rechten zegen kunnen mediteeren over een deel der Schrift enz., ook als we daarin niet het juiste inzicht hebben. Deze zaak is veel belangrijker, dan bij den eersten oogopslag achtigt. Befaamd is het voorbeeld (of de legende?) van iemand, die spreken ging over Jezus' wonder bij de bruiloft te Kana, en die het grootste wonder daarin zag, dat de met wijn gevulde vaten elk „hielden twee à drie metreten“, vaten vol met rozen hielden wijn! Evenwel beduidt het woord eenvoudig, dat het vaten waren van plm. 100 L. inhoud. Voor de duidelijkheid neem ik een heel kras voorbeeld. Maar is het minder erg, wanneer iemand in antinomiaanschen trant gaat mediteeren over een bijbeldeel, waarin van „oude en nieuwe mensch“ sprake is? Zoo kan achter elk bijbeldeel misverstaan worden.

Prof. Chanteple de la Saussaye stelt daarover nu den regel op: De goede uitwerking van wat wij lezen hangt niet af van 't juiste inzicht (Christelijk Leven II, 21). Menige misverstande tekst heeft het gemod diep getroffen, zegt hij verder. Hij verzwakt daarna den regel wel eenigszins, maar laat haar toch staan. Nu kan dit wel typisch ethisch zijn, het is zelfs typerend voor zeer veel mystiek: dat het meer op de diepte der gemoedsontroering zou aankomen, dan op de zuivere juistheid der voorstelling, die haar wekt, maar het is toch tevens strikt onjuist.

Zeker, wanneer ten onrechte uit een tekst een overigen bijbelsche gedachte wordt overdacht, dan zal er misschien nog goddelijke zegen kunnen zijn, alleen maar: iedere ketter heeft zijn letter; dat is een heel oude spreuk. Wanneer nu die letter, die vermeende bewijsplaats uit de Schrift wordt overdacht, dan is de vader der leugen daar meer aan het werk dan de God der waarheid, ook wanneer het kinderen des Heeren misschien zelfs nog betreft.

Wij stellen, omdat het ons te doen is in ons mediteeren om wat God tot ons spreekt, den anderen regel op: de zegen der meditatie hangt wel ter dege af van het verstaan van het Woord Gods. Daarom zal het zaak zijn, ons bij het mediteeren lezen te bedie-

Lezers van
die met 200
blad en va
FAMILIE
ter plaats

A. W.
Behangertij
Complete
TELEF
Ruizstraat 61

W. N.
VAKKUNDIG
Tweemaal bi
zilveren Med.
stelling
Zeerst klas Ma
tegen scherp o
Goudsbloem
Td

Fotografie
ATELIER
Nassaukade
Telef
Speciaal adru